

8. Státní rozpočet

Státní rozpočet se v rámci 1. pololetí nacházel v přebytku již počtvrté v řadě, jeho výše byla ale meziročně nižší.

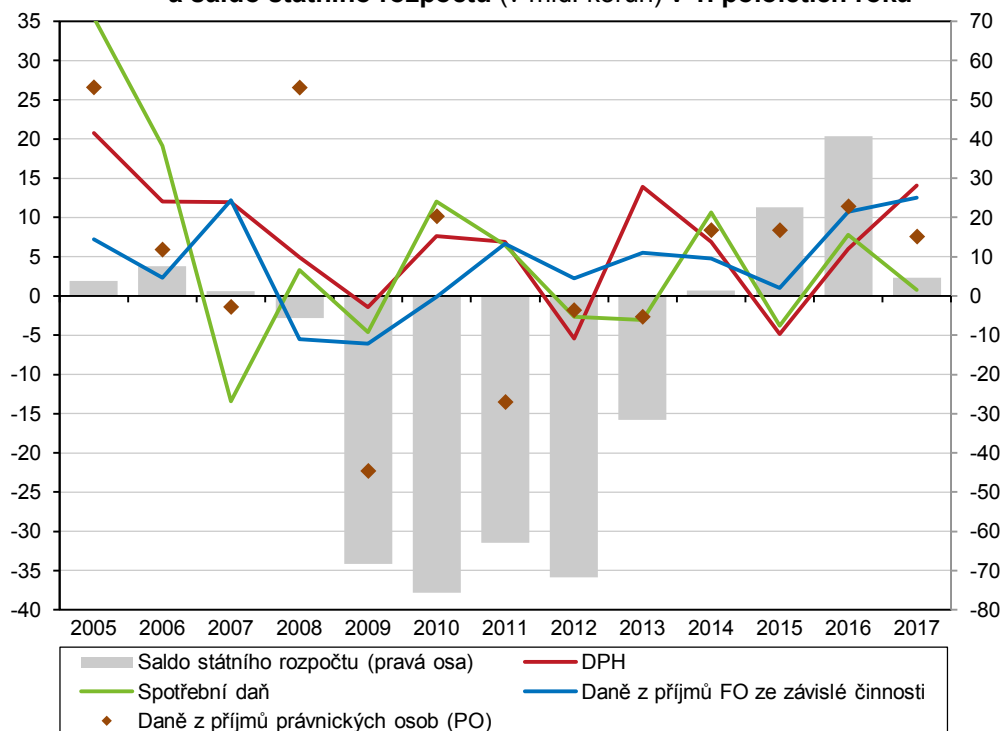
Rozpočtově očekávaný výrazný pokles příjmů plynoucích z evropských fondů byl jen zčásti kompenzován silícími daňovými příjmy.

Meziroční tempo výběru DPH během prvních šesti měsíců roku 2017 zrychlovalo.

Hospodaření státního rozpočtu (SR) v průběhu první poloviny roku nejvíce ovlivňovaly sílící ekonomický růst spolu s nepravidelným cyklem čerpání prostředků z evropských fondů. SR docílil v 1. pololetí 2017 mírného přebytku 4,6 mld. korun (dle údajů Ministerstva financí o pokladním plnění). V tomto období roku bylo dosaženo kladné bilance již počtvrté v řadě, letošní výsledek byl ale zároveň nejslabší po roce 2014. V tenčícím se přebytku se zrcadlil vliv výrazných nepravidelností toků prostředků z rozpočtu EU¹. Příjmy SR z rozpočtu EU byly letos meziročně o téměř 60 % nižší. Tento propad souvisel s faktem, že drtivá většina loňských příjmů byla ještě vázaná na programové období 2007 až 2013 a také s pomalým loňským i letošním náběhem čerpání prostředků v novém programovém období. Příznivý ekonomický vývoj nadále stimuloval růst celkových daňových příjmů, jejich celostátní výběr tak zrychlil na 8,7 % (nejlepší výsledek za první pololetí po roce 2005). Saldo SR tvořící klíčovou složku deficitu či přebytku sektoru vládních institucí činilo letos ve vztahu k nominálnímu HDP +0,2 % (o rok dříve +1,7 %).

Tempo celostátního výběru váhově dominantní daně – DPH – se meziročně více než zdvojnásobilo – na 14,1 % (na úrovni SR narostlo o 13,1 %)² primárně vlivem zrychlení tempa ve 2. čtvrtletí 2017. K tomuto výsledku zřejmě částečně přispěl i přesun některých aktivit z šedé ekonomiky vlivem nedávných opatření zavedených na straně výběru daně. Naopak dlouhodobě působil příznivý vývoj ekonomiky, jenž se v 1. pololetí projevoval i svižným růstem výdajů na konečnou spotřebu (u domácností nominálně o 6,1 %, u vládních institucí o 5,5 %)³. Letošní růst inkasa DPH ovlivňuje i fakt, že jeho loňský výběr (na rozdíl od ostatních objemově významných daní) těsně nenaplnil rozpočtová očekávání. Dílčí negativní dopad na výběr daně mělo snížení sazby DPH na stravovací služby a od března 2017 i pokles sazby u novin a časopisů.

Graf č. 20 **Celostátní inkasa vybraných daňových příjmů (meziročně v %) a saldo státního rozpočtu (v mld. korun) v 1. pololetích roku**

Zdroj: MF

¹ Dle propočtů MF by hospodaření SR očištěné na příjmové i výdajové straně o prostředky z rozpočtu EU (a finančních mechanismů) skončilo letos schodkem 13,2 mld. korun (v 1. pololetí roku 2016 by takto očištěný výsledek představoval schodek 30,8 mld.).

² Od 1. 1. 2017 klesl změnou rozpočtového určení daní podíl SR na celostátním výnosu DPH ze 70,25 % na 69,68 % ve prospěch podílu obcí. Recipročně došlo k úpravě procentního podílu u výnosu daně z příjmu fyzických osob z příznání, a to ve prospěch SR.

³ Údaje jsou bez očištění o sezónní a kalendářní vlivy. V samotném 2. čtvrtletí bylo meziročně i mezičtvrtletně o 4 pracovní dny méně. Meziroční tempo růstu celkových nominálních výdajů na konečnou spotřebu v průběhu první poloviny roku 2017 stagnovalo, po očištění naopak vzrostlo (v 1. čtvrtletí činilo 5,4 %, ve 2. čtvrtletí 6,4 %).

Jen mírný růst inkasa spotřebních daní byl v první polovině roku ovlivněn krátkodobým snížením výběru daně z tabákových výrobků.

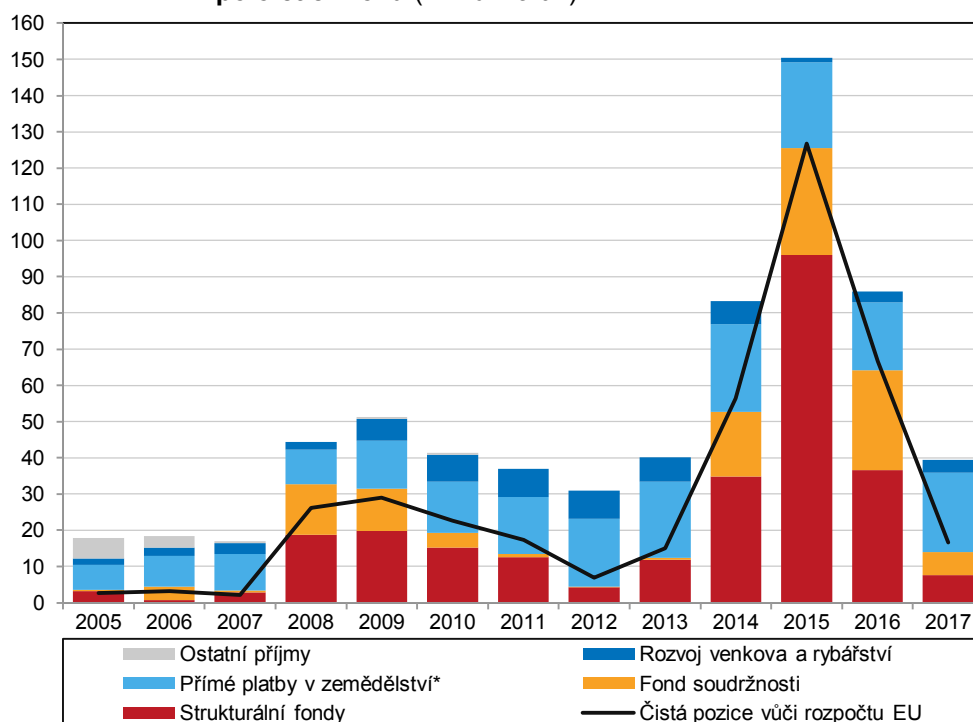
Růst inkasa korporátních daní za loňským rekordním tempem zaostal. Do ziskovosti podniků se stále více promítaly rostoucí mzdové náklady.

Naopak inkaso daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti nadále zrychlovalo, neboť těžilo z příznivé situace na pracovním trhu.

Růst inkasa všech spotřebních daní (oproti tempům z roku 2016) letos zpomaloval. V 1. čtvrtletí získal SR meziročně o 2,3 % více, ve 2. čtvrtletí výnos fakticky stagnoval. Tento vývoj byl ovlivněn hlavně poklesem výběru daně z tabákových výrobků (za 1. pololetí o 2,4 %). Krátkodobě rozpočtově negativně působící administrativní vlivy⁴ tak převýšily efekt nárůstu sazeb spotřebních daní z tabákových výrobků⁵. Naopak výběr váhově dominantní spotřební daně – z minerálních olejů – letos zatím rozpočtová očekávání naplňoval. Oproti 1. pololetí 2016 byl vyšší o 2,5 %, táhla ho především vyšší spotřeba motorové nafty a leteckého petroleje. Negativně naopak působilo zavedení tzv. zelené nafty i pro živočišnou prvovýrobu.

Přestože celostátní výběr daně z příjmů právnických osob rostl v 1. pololetí o svižných 7,6 %, jednalo se o nejslabší výsledek za poslední čtyři roky. V letošním inkasu se již ve větší míře začíná projevovat mírně klesající ziskovost podniků z let 2016 (a zčásti i 2017) vlivem sílících mzdových nákladů⁶. Meziroční tempo výběru daně z příjmů fyzických osob (DPFO) ze závislé činnosti nadále zrychlovalo a za celé pololetí posílilo o 12,6 %. Těšně tak překonalo dosud rekordní růst z první poloviny roku 2007. Ve výběru se projevovала příznivá situace na trhu práce (vysoký růst zaměstnanosti, navyšování průměrných mezd ve firemní sféře i v odvětvích s dominancí státu), jakož i administrativní opatření státu (opakovaný růst hranice minimální mzdy, nástroje k omezení šedé ekonomiky). Meziročně příznivější byl letos i celostátní výběr DPFO ze samostatné výdělečné činnosti, který odrážel nejen finanční situaci drobných podnikatelů, ale i jejich rostoucí počet. O téměř 4 % se naopak snížilo inkaso DPFO z kapitálových výnosů. Ve slabších tempech se odrážely mj. i přetrvávající nízké úrokové sazby vkladů. Negativně působilo i osvobození daně u výsluhového nároku ozbrojených složek.

Graf č. 21 **Skladba příjmů ČR z rozpočtu EU a čistá pozice ČR vůči EU v 1. pololetích roku (v mld. korun)**

*Zahrnuje také tržní operace a veterinární opatření.

Zdroj: MF

Vysoká růstová tempa celkových daňových příjmů výrazně převyšovala rozpočtová očekávání

Veškeré daňové příjmy SR (vč. pojistného na sociálním zabezpečení) rostly v první polovině roku o 8,2 % a výrazně předčily celoroční rozpočtové očekávání (3,9 %). Naproti tomu celkové příjmy SR byly proti 1. pololetí 2016 o téměř 21 mld. nižší a jejich tempo (-3,2 %) za rozpočtovým očekáváním zatím mírně zaostalo. Tento

⁴ Došlo k vrácení daně za cigarety se starými obaly, jež bylo nutno stáhnout z oběhu. Stažení cigaret souviselo s uvedením nových produktů zatížených vyšší sazbou daně a obsahujícími důslednější zdravotní varování.

⁵ Za prvních osm měsíců roku 2017 již převážil vliv navýšených sazeb a inkaso daní z tabákových výrobků již bylo meziročně o 0,8 % vyšší.

⁶ Tuto skutečnost ještě více odráží údaje za prvních osm měsíců roku (ve kterých již jsou plně zohledněny úhrady všech velkých plátců daně za rok 2016), kdy se meziroční růst inkasa korporátních daní snížil pod 2 %.

a kontrastovala s nízkými příjmy z rozpočtu EU.

Nízké čerpání investic v průběhu roku 2017 nadále pokračovalo.

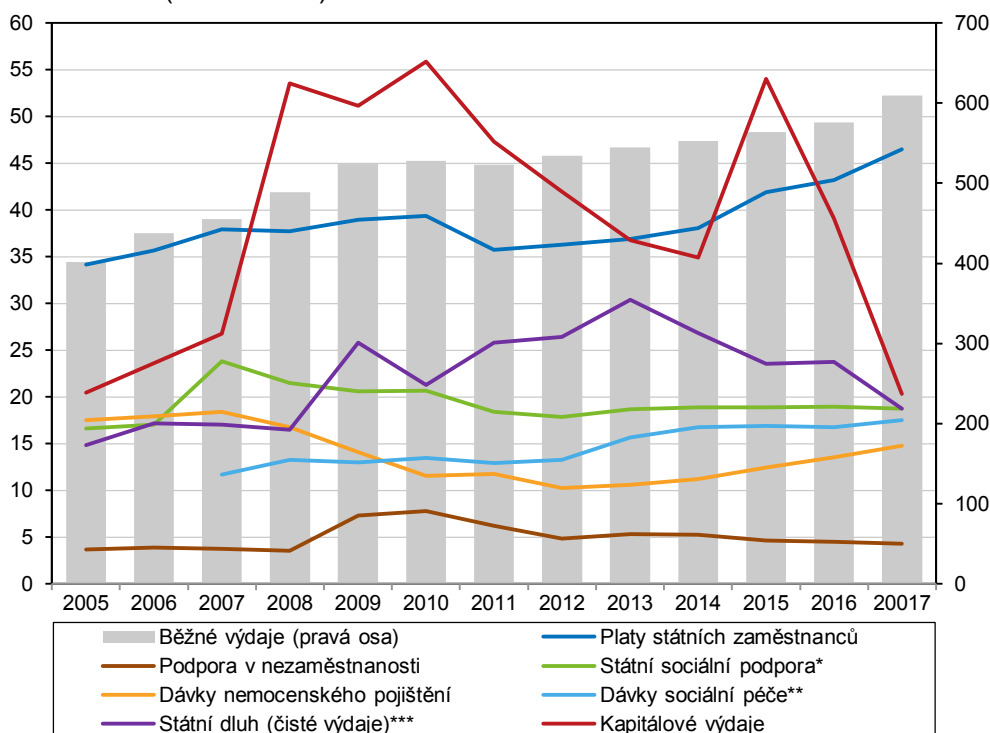
K růstu běžných výdajů přispěly zejména vyšší sociální dávky a výdaje na mzdy zaměstnancům v odvětvích s dominancí státu.

výsledek byl ovlivněn silným rozpočtově očekávaným poklesem příjmů ze zdrojů EU. Za 1. pololetí 2017 získalo Česko z rozpočtu EU celkem 39,5 mld. korun⁷. Šlo jen o čtvrtinu částky z první poloviny roku 2015, kdy čerpání prostředků z rozpočtu EU vrcholilo. Vedle objemu financí se změnila i jejich skladba. Za slabším čerpáním na počátku nového programového období stál hlavně výpadek u projektově náročnějších strukturálních akcí (např. dopravních staveb financovaných ze strukturálních fondů). Naopak objem přímých plateb v zemědělství se za posledních pět let prakticky nezměnil (proti 1. pololetí 2016 dokonce mírně vzrostl).

Celkové výdaje SR posílily od ledna do června 2017 meziročně o 2,5 %. Růst běžných výdajů (5,9 %) byl na rozdíl od propadu investic (o 48 %) v souladu s rozpočtovým očekáváním. Kapitálové výdaje jen těsně překročily 20 mld. korun. Necelá polovina z toho směřovala na financování společných programů ČR a EU (veškeré výdaje, tj. i neinvestiční, na tyto projekty činily 34 mld., meziročně o 16 mld. méně). Čerpání investic se příliš nezlepšilo ani v prázdninovém období⁸. Podíl investic na všech výdajích SR se snížil na 3,2 % (nejnižší hodnotu po roce 2000).

O vyšší běžné výdaje (+34 mld. korun) se v 1. pololetí zasloužila především váhově dominantní položka sociálních dávek (+13,5 mld.). Výrazně přispěly i neinvestiční výdaje podnikatelským subjektům, jež byly meziročně o bezmála třetinu vyšší. Výdaje na platy zaměstnanců státu se navýšily o 7,6 % (šlo o vyšší tempo než v předchozím roce, i než v 1. čtvrtletí 2017). Růst výdělků pracovníků v regionálním školství se projevil ve vyšších neinvestičních transferech veřejným rozpočtům územní úrovně (+9,1 %, za celý loňský rok +4,6 %). Méně prostředků bylo naopak meziročně vydáno na neinvestiční transfery státním fondům (-5,5 mld.). Nadále pokračoval i dlouhodobější trend redukce čistých výdajů na státní dluh (-5 mld.).

Graf č. 22 **Vybrané výdaje státního rozpočtu v 1. pololetích roku** (v mld. korun)

*Vč. dávek péčovské péče.

**Dávky pomoci v hmot. nouzi, dávky osobám se zdravot. postižením, příspěvek na péči dle zákona o soc. službách.

***Jde o čisté výdaje (jsou v nich započteny i příjmy kapitoly Státní dluh).

Zdroj: MF, MPSV

Navýšení výdajů na sociální dávky bylo primárně ovlivněno

Meziroční tempo růstu výdajů na sociální dávky se v rámci 1. pololetí zvyšovalo již počtvrté v řadě a v roce 2017 dosáhlo 5,3 %. Táhl je hlavně váhově dominantní výdaje na důchody (+6,0 %), neboť bylo využito nové legislativní úpravy umožňující

⁷ Dle podrobnějších údajů zveřejněných MF ČR na počátku srpna 2017.

⁸ Od ledna do srpna 2017 dosáhly celkové kapitálové výdaje SR 34,4 mld. korun, tvořily necelou třetinu celoročního rozpočtem očekávané částky. Výdaje na krytí společných programů EU a ČR z programového období 2014-2020 mírně stouply na 16,6 mld. korun.

prostředky na důchody. Ty rostly v rámci prvních pololetí nejdynamičtěji za posledních šest let.

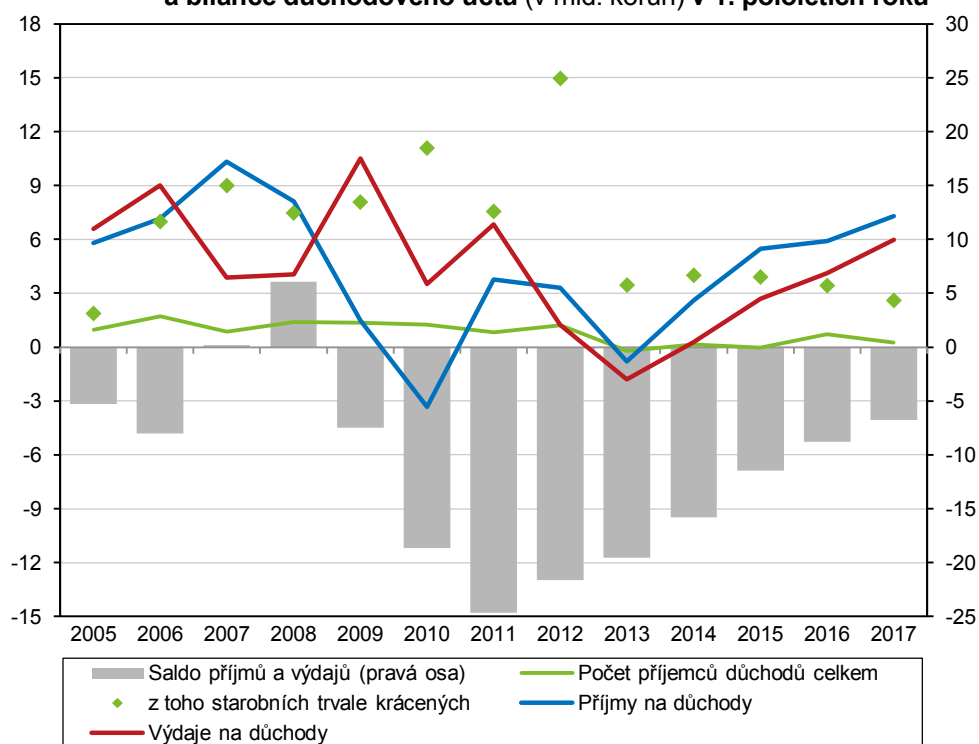
Pokračoval růst dávek nemocenského pojištění, legislativní úpravou posílily příspěvky na péči.

Příznivější finanční situace domácností se odrazila v redukcii objemu dávek hmotné nouze i státní sociální podpory.

zvýšit důchody nad rámec standardní valorizace. Důchody od státu pobíralo na konci června 2,89 mil. lidí. Jejich počet meziročně stagnoval (mírný růst počtu vyplacených starobních důchodů o 0,7 % byl vyvážen redukcí ve všech ostatních kategoriích důchodů). Přestože růst výdajů na důchody byl letos nejvyšší za posledních šest let, deficit salda důchodového účtu⁹ se nadále snižoval (až na 6,8 mld. korun v 1. pololetí 2017). Pozitivně působil silící růst výběru pojistného, jehož tempo (+7,3 %) se blížilo hodnotám z konjunkturního období předchozí dekády.

Výdaje na ostatní sociální dávky (mimo důchody) byly o 3,0 % vyšší. Jejich meziroční tempo rostlo již druhým rokem v řadě. Stály za tím vyšší výdaje na dávky nemocenského pojištění (již popáté v řadě, v úhrnu o 4,5 mld. více) vlivem rostoucí nemocnosti, ale i vyššího čerpáním peněžité pomoci v mateřství. O 1,5 mld. korun vzrostly také příspěvky na péči dlouhodobě nemocným osobám (vlivem 10% plošné valorizace v srpnu 2016). Mírnějším tempem pokračoval i růst dávek pěstounské péče. Stát vyplatil méně na podporách v nezaměstnanosti (-3,4 %), které pobírala čtvrtina všech registrovaných uchazečů o práci. Příznivější finanční situace domácností se odrazila v nižším objemu vyplacených dávek státní sociální podpory (-1,5 %) a zejména v prohloubení poklesu výdajů na dávky v hmotné nouzi (na -17 %, za tři roky činil pokles 30 %).

Graf č. 23 Příjemci důchodů, příjmy i výdaje na důchody ze SR (meziroč. v %) a bilance důchodového účtu (v mld. korun) v 1. pololetích roku

Pozn.: Starobní důchod přiznaný před dosažením důchodového věku a krácený za předčasnost je po celou dobu pobírání důchodu. (zahrnuje důchodce. Zdroj: MF, ČSSZ)

Výše státního dluhu se po jednorázovém navýšení v 1. čtvrtletí v následujících měsících stabilizovala.

Podíl zahraničních investorů na celkové držbě českých státních dluhopisů zůstal nadále vysoký.

Státní dluh dosáhl na konci června dosud rekordní výše 1 789 mld. korun. K výraznějšímu růstu zadluženosti (o 10,9 %) došlo během 1. čtvrtletí, v následujícím kvartále se jeho úroveň stabilizovala. Prudký nárůst dluhu souvisel s větším objemem vydaných střednědobých a dlouhodobých státních dluhopisů (SDD) určených na krytí splátek SDD, které se očekává ve zbývajících částech letošního roku. Po celé pololetí docházelo k intenzivnější emisi státních pokladničních poukázek realizované z důvodu využití záporných výnosů¹⁰. Tyto operace vedly k růstu vnitřní zadluženosti. Naopak korunová hodnota vnějšího dluhu se od počátku roku mírně snížila (o 2,6 %). Podíl vnějšího dluhu na celkové zadluženosti státu poklesl poprvé od počátku roku 2008 pod 15 %. V první třetině roku vrcholil příliv spekulativního kapitálu do ČR v souvislosti

⁹ Je vyjádřený jako rozdíl mezi příjmy a výdaji na důchody ze SR (z předběžných údajů).

¹⁰ Vlivem těchto operací se zvýšil podíl krátkodobého dluhu. Podíl hodnoty dluhopisů se splatností do 18 měsíců na všech dluhopisech činil na konci června 2017 více než 30 %, o rok dříve byl o 5 p.b. nižší.

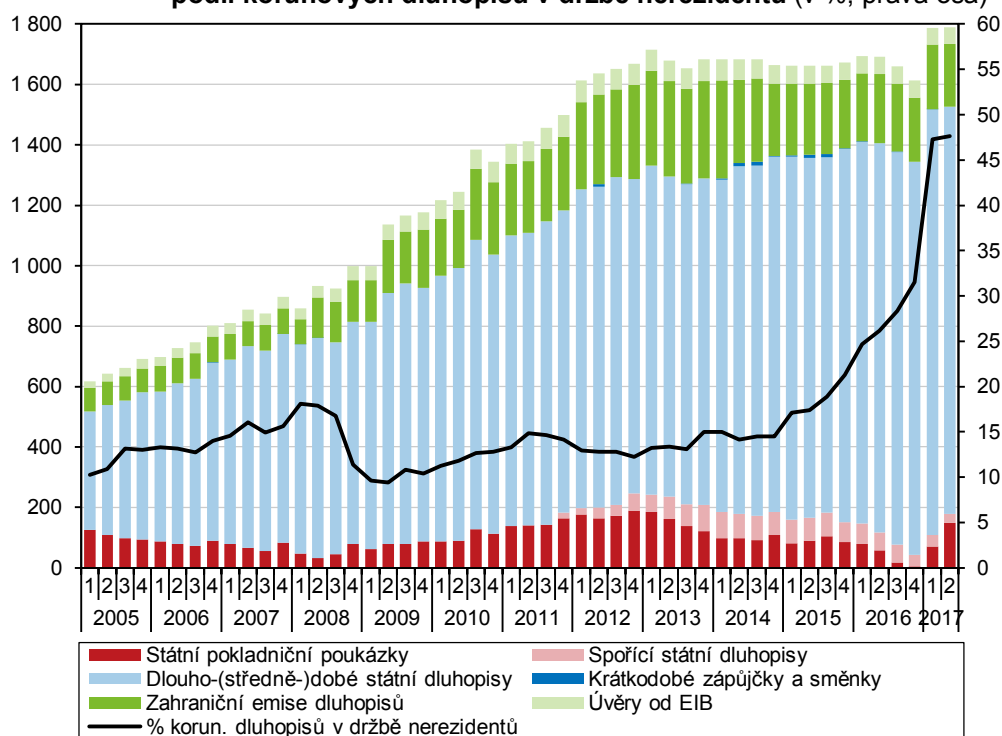
s očekávaným ukončením režimu devizových intervencí. Dokládá to i silný růst objemu českých dluhopisů v držbě zahraničních investorů. Zatímco ti na konci roku 2016 vlastnili korunové dluhopisy v hodnotě 424 mld. korun, na konci letošního dubna již za 718 mld. korun (47 % hodnoty všech korunových dluhopisů). V průběhu 2. čtvrtletí se tento objem fakticky nezměnil.

Relativní zadluženost vládních institucí v ČR nedosahovala i přes navýšení v 1. čtvrtletí ani poloviny úrovně EU.

Postavení nejvíce zadlužených zemí Unie se za poslední rok nezlepšilo.

Dluh celého sektoru vládních institucí (zohledňující i hospodaření územně správních celků či zdravotních pojišťoven) dosáhl dle aktuálních dat ČSÚ na konci 1. čtvrtletí 2017¹¹ výše 1 925 mld. korun a ve vztahu k HDP činil 39,9 %. V průběhu prvních třech měsíců roku 2017 narostla absolutní výše dluhu o 9,7 %. Jednalo se o nejvyšší mezičtvrtletní přírůstek od roku 2010, kdy se naplno projevil dopad hospodářské recese. Letošní navýšení dluhu ale souviselo se specifickou situací na dluhopisovém trhu odrážející očekávání blízkého ukončení režimu devizových intervencí. Na růstu dluhu se podílely téměř výhradně jen ústřední vládní instituce, neboť zadluženost místních vládních institucí se meziročně i mezičtvrtletně snížila. Česko bylo na konci 1. čtvrtletí osmou relativně nejméně zadluženou zemí (výrazně nižší dluh než ČR měly přitom jen Estonsko, Lucembursko a Bulharsko) i přes mírné zhoršení pozice na začátku roku nedosahovala jeho zadluženost ani poloviny úrovně EU (84,1 %). Zadluženost v EU se meziročně snížila jen o 0,2 p.b., neboť v nejvíce zasažených ekonomikách se situace nezlepšila.

Graf č. 24 **Struktura státního dluhu ČR (stav na konci čtvrtletí, v mld. korun) a podíl korunových dluhopisů v držbě nerezidentů (v %, pravá osa)**

Zdroj: MF

¹¹ Předběžné údaje o dluhu a deficitu sektoru vládních institucí za 2. čtvrtletí 2017 zveřejní ČSÚ 4. října 2017, Eurostat pak 24. října 2017.